

የሰ/መ/ቁ 153610

መስከረም 25 ቀን 2011 ዓ/ም

ዳኞች፡- አልማው ወሌ

ሙስጠፋ አህመድ

አብርሃ መሰለ

ፈይሳ ወርቁ

ጳውሎስ አርጂሶ

አመልካች፡- ወ/ሮ ፈይዛ ከሚል ጠበቃ ልሣነወርቅ ተኪ- ቀረቡ።

ተጠሪ፡- አቶ አብዱ አህመድ -ቀረቡ።

መዝገቡን መርምረን ቀጥሎ ያለውን ፍርድ ሰጠተናል።

ፍርድ

የክርክሩ ምክንያት የፍቺ ውጤት የሆነው የንብረት ክርክር ነው። የአሁኗ አመልካች የካቲት 10 ቀን 2007 ዓ/ም ጽፈው ባቀረቡት ክስ ከተጠሪ ጋር የነበራቸው ጋብቻ በ23/04/2007 ዓ/ም በተሰጠ የፍቺ ውሳኔ መፍረሱ፣ በትዳር ውስጥ ከሚያዚያ 1995 ዓ/ም ጀምሮ ከቤት እስከወጡበት የካቲት 2006 ዓ/ም ድረስ በአዲስ አበባ ከተማ ን/ስ/ላ/ክ/ከተማ ወረዳ 12 ክልል ውስጥ ባለአንድ ፎቅ ዘመናዊ ሺላ ቤት፣ የቤት ቁጥር አዲስ የሆነ፣ የሰሌዳ ቁጥር ኮድ A-13872 የሆነና ግምቱ ብር 550,000 የሚያወጣ ያሪስ መኪና፣ በሀሰን ላውንደሪ ንግድ ቤት ውስጥ በአቶ ሰኢድ ሙዚይን ዳኝነትና በአቶ ኤልያ ሰይድ ጸሐፊነት ብር 480,000.00 የእቁብ ገንዘብና የቤት ቁሳቁሶችን ያፈሩ መሆኑን ዘርዘረው ክፍፍሉ እንዲደረግ ይወስንላቸው ዘንድ ዳኝነት ጠይቀዋል።

የአሁኑ ተጠሪ መጋቢት 25 ቀን 2007 ዓ/ም በተፃፈ መልስ ዳኝነት የተጠየቀበት ቤት የተሰራው በ12/01/1994 ዓ/ም ሆኖ አመልካችና ተጠሪ ደግሞ በሸሪዓ ህግ መሰረት የተጋቡት ጥር 20 ቀን 1997 ዓ/ም በመሆኑ ንብረቱ የተፈራው ከጋብቻ በፊት

መሆኑን፤ ቤቱን ለመስራት የሚያስችላቸው ገቢ ስላልነበራቸውም አባታቸውን በላውንደሪ ስራ ስለሚረዱ ቤቱን ከጋብቻ በፊት ወላጅ አባታቸው አቶ አህመድ መሃመድ ሰርተው የሰጧቸው መሆኑን የእቁብ ገንዘብ በጋብቻ እያሉ ታህሳስ 29 ቀን 2004 ዓ/ም ደርሶአቸው ለትዳራቸው ለጋራ ጥቅም ያዋሉት መሆኑን በአዲስ ከተማ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 13 ክልል ውስጥ በቤት ቁጥር 069 በአቶ መሃመድ ይማም ዳኝነት፤ በአቶ እንድሪስ አለሙ ጸሐፊነት፤ በአቶ ወንድሜነህ አለሙ ሰብሳቢነት የነበረው እቁብም ለመክፈል ባለመቻላቸውም በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 38976 ክስ ቀርቦባቸው ገንዘቡን እንዲከፍሉ ታህሳስ 30 ቀን 2005 ዓ/ም ተወስኖባቸው ከወጪ ኪሳራ ጋር ብር 149,365.95 እንዲከፍሉ በመገደድ መኪናውን ሽጠው እዳውን ከክፈሉ በኋላ ቀሪውን ገንዘብ ለትዳር ጥቅም ያዋሉ መሆኑን፤ አመልካች ከቤት የወጡት የካቲት 26 ቀን 2006 ዓ/ም ሳይሆን ሰኔ 16 ቀን 2006 ዓ/ም መሆኑን፤ በአቶ ሀሰን ላውንደሪ በአቶ ሰይድ ሙዘይን ዳኝነት በአቶ ኤልያስ ሰይድ ጸሐፊነት በሚሰበሰብ እቁብ ውስጥ የሌሉበት መሆኑን እና የቤት ቁሳቁሶችን ቢካፈሉ ተቃውሞ የሌላቸው መሆኑን ዘርዘረው ተከራክረዋል።

ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የፌዴራሉ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትም ለጉዳዩ አግባብነት አላቸው ያላቸውን ሰባት ጭብጦችን በመመስረት የግራ ቀኙን ምስክሮች ቃል ስምቶና ጉዳዩን መርምሮ በአመልካችና በተጠሪ መካከል የነበረው ጋብቻ በፍቺ ውሳኔ ሲፈርስ በሚያዚያ ወር 1995 ዓ/ም የተደረገ ጋብቻ ፈርሷል የተባለ ቢሆንም ተጠሪው የጋብቻ ሰርተፊኬት ጋብቻው በሐይማኖት ስርዓት ጥር 20 ቀን 1997 ዓ/ም ተፈፅሞ በውልና ክብር መዝገብ ሹም አገልግሎት በ09/09/2003 ዓ/ም ተመዝግቦ ህጋዊ መረጃ እንደተሰጣቸው የሚያሳይ ማስረጃ ያቀረቡና አመልካችም ይህንን ማስረጃ አልካዱም ወደሚለው ድምዳሜ ደርሶ እና ቀድሞ በፍቺ ጊዜ ጋብቻው የተፈጸመበት ጊዜ ሚያዚያ ወር 1995 ዓ/ም ነው ተብሎ የተሰጠውን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 208 ስር የሚወድቅ ስህተት ነው በማለት ይህንኑ ስህተት ነው ያለውን ጊዜ አርሞ በአመልካችና በተጠሪ መካከል ጋብቻው የተፈጸመው ጥር 20 ቀን 1997 ዓ/ም ነው፤ ቤቱ የተሰራውም ከዚህ በፊት መሆኑ ስለተረጋገጠ የተጠሪ የግል ሃብቱ ነው፤ አመልካች ከቤት የወጣቸው ከየካቲት 2006 ዓ/ም በፊት ነው፤ በጋብቻ ጊዜ የጋራ እዳ የነበራቸው መሆኑ ተረጋግጧል። ኮድ ቁጥር 2 A-13872 መኪና ለጋራ

እዳ የተሸጠ መሆኑ ስላልተረጋገጠ መኪናው የጋራቸው ነው፤ እቁቡን በተመለከተም የወጣላቸው መሆን ያለመሆኑንና የገንዘብ መጠን ምን ያህል እንደሆነ አመልካች ያሳስረዱና ተጠሪ ለግል ጥቅማቸው ያዋሉ መሆኑም ያልተረጋገጠ በመሆኑ አመልካች ያቀረቡት ጥያቄ ተገቢነት የሌለው መሆኑን፤ የቤት ዕቃዎችን በተመለከተ በተጠሪ በታመነው መሰረት እንዲካፈሉ ሲል ወስኗል። ከዚህ ውሳኔ ውስጥ በጋብቻ ጊዜ፣ በቤቱና በእቁቡ ላይ በተሰጠው የውሳኔ ክፍል የአሁኗ አመልካች ቅር በመሆኑት ይግባኛቸውን ለፌዴሬራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርበው ፍርድ ቤቱም ግራ ቀኙን ከአከራከረ በኋላ የሥር ፍርድ ቤት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 208 መሰረት የጋብቻውን ጊዜ ማረመ። ፍፁም የሥነ ስርዓት ህጉንና መሰረታዊ የዳኝነት አሰራር መርህን ያልተከተለ መሆኑን ከገለጸ በኋላ በውጤት ደረጃ ግን ለጋብቻ መኖር መቅረብ ያለበት የጋብቻ ምስክ ወረቀት በመሆኑ ይኼው ሰነድ መቅረቡ ተገቢ እንደሆነ ዘርዘሮ ጋብቻው የተፈፀመው ጥር 20 ቀን 1997 ዓ/ም ተብሎ የተሰጠውን የውሳኔ ክፍልና ከዚሁ ጋር ተያይዞ በቤቱ ላይ ተሰጠውን ውሳኔ ሙሉ በሙሉ አጽንቶታል። የአሁኑ የሠበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሠረታዊ ይዘትም፡- የሥር ፍርድ ቤት በአመልካችና በተጠሪ መካከል የነበረውን ጋብቻ እንዲፈርስ ውሳኔ በሰጠበት ጊዜ ጋብቻው በሚያዚያ ወር 1995 ዓ/ም መሆኑን በግልጽ አስፍሮ ውሳኔ በሰጠበት እና በዚህ ረገድ የተሰጠው ውሳኔም በይግባኝ ባልተለወጠበት ሁኔታ በንብረት ክርክር ጊዜ ተጠሪ ያቀረቡትን ክርክርና ማስረጃ ተቀብሎ ጋብቻው ጥር 20 ቀን 1997 ዓ/ም የተፈጸመ ነው በማለት መወሰኑ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 208 ጋር አብሮ በማይሄድ ምክንያት ከመሆኑም በላይ አመልካችና ተጠሪ ከ1994 ዓ/ም ጀምሮ ግንኙነት ፈጥረው በ1996 ዓ/ም አመልካች አርግዘው በ1997 ዓ/ም ልጅ የወለዱ መሆኑና ቤቱም ተጠሪ በ1994 ዓ/ም በጨረታ ባገኙት ቦታ ላይ በትዳር ውስጥ መሰራት ተጀምሮ ቤቱ ተሰርቶ የተጠናቀቀው በ2000 ዓ/ም መሆኑ ከሚመለከተው አካል ለስር ፍርድ ቤት በተላከው ማስረጃ የተረጋገጠ ሆኖ እያለ ይኼው ማስረጃና በጉዳዩ ላይ የተሰሙት ምስክሮች ቃል በአግባቡ ሳይታይ መታለፉን፣ የእቁብ ገንዘብን በተመለከተ አመልካች የፍርድ ቤቱን ትዕዛዝ ፈጽመው ምስክሮችን አላቀረቡም የተባለው አመልካችም መጥሪያውን ለእቁቡ ዳኛና ሰብሳቢ ለማድረስ ጥረት አድርገው ምስክሮቹ አውቀው እየተደበቁ ስላስቸገሩኝ በሚኖሩበት ወረዳ

አስተዳደር በኩል እንዲደርሳቸው በማለት በቃለ መሃላ አቤቱታ አመልካች አቅርበው እያሉ ፍርድ ቤቱ ይህንኑ በማየት ተገቢውን ትዕዛዝ መስጠት ሲገባው ምስክሮቹ በአመልካች ጉድለት እንዳልቀረቡ በመቁጠር ውሳኔ መስጠቱ ያላግባብ ነው የሚሉ ናቸው። አቤቱታው ተመርምሮም በዚህ ችሎት እንዲታይ የተደረገ ሲሆን ተጠሪ ቀርቦውም ግራ ቀኙ በጽሑፍ እንዲከራከሩ ተደርጎአል። እንዲሁም የሥር ፍርድ ቤትና የይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት መዛግብትም እንዲመጡ ተደርጎ የይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት መዝገብ መጥቶ የሥር ፍ/ቤት የመዝገብ ግልባጭ የያዘ መሆኑ ተረጋግጧል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናኘብ ጉዳዩን እንደሚከተለው መርምረናል። እንደመረመርነውም የዚህን ችሎት ምላሽ የሚያሥፈልጋቸው አበይት ጭብጦች የሥር ፍርድ ቤት በፍቺ ውሳኔ የለየውን የጋብቻ ጊዜ በንብረት ክርክር ጊዜ በመመልከት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 208 መሰረት ማረመ፣ ከዚህ ጋር ተያይዞ ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ቤት የተጠሪ የግሉ ነው በማለት የወሰነበት አግባብና እቁቡን በተመለከተ የተሰጠው ዳኝነት ተገቢ መሆን ያለመሆኑን የሚመለከቱ ናቸው። በዚህም መሰረት እያንዳንዳቸውን ነጥቦች በሚከተለው መልኩ ተመልክተናል።

የመጀመሪያውን የጋብቻ ጊዜውን በተለመዘተ ሲሆን የሥር ፍርድ ቤት በዚህ ረገድ ሁለት ጊዜ ውሳኔ የሰጠ መሆኑን የክርክ ሂደት ያስገነዝባል። ይኼውም አንዱ በፍቺ ውሳኔ ጊዜ ሲሆን በዚህ ጊዜ ጋብቻው በሚያዚያ ወር 1995 ዓ/ም የተፈጸመ መሆኑን ማረጋገጡን አምኖ ጋብቻው እንዲፈርስ መወሰኑን በ23/04/2007 ዓ/ም የሰጠው ውሳኔ ያስገነዝባል። ሁለተኛው ውሳኔ በንብረት ክርክር ጊዜ የተሰጠ ሲሆን በዚህ ጊዜ ፍርድ ቤቱ ውሳኔ ሊሰጥ የቻለው ተጠሪው ጋብቻው የተፈፀመው ጥር 20 ቀን 1997 ዓ/ም ነው በማለት ተከራክረው በዚህ ረገድም የጋብቻ ምስክር ወረቀት ለማስረጃነት አቅርበው ይኼው የሰነድ ማስረጃ ጥር 20 ቀን 1997 ዓ/ም የተፈፀመው ጋብቻ ግንቦት 09 ቀን 2003 ዓ/ም በውልና ክብር መዝገብ ስም አገልግሎት መመዝገቡን የሚያሳይ መሆኑን ጠቅሶና ቀድሞ በፍቺ ውሳኔ ጊዜ ጋብቻው ሚያዚያ ወር 1995 ዓ/ም የተፈፀመ ነው የተባለው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 208 ድንጋጌ መሠረት ሊታረም ይገባዋል በማለት

የሠጠው ውሳኔ ነው ። ከዚህም መረዳት የሚቻለው የሥር ፍርድ ቤት በፍቺ ውሳኔ ላይ ጋብቻው የተፈጸመው ሚያዚያ ወር 1995 ዓ/ም መሆኑን በግልጽ ዳኝነት ሰጥቶ ከቆዩ በኋላ በስርዓቱ መሰረት በበላይ ፍ/ቤት ባልተለወጠበት ሁኔታ በንብረት ክርክር ጊዜ ጋብቻው የፈፀመው ጥር 20 ቀን 1997ዓ.ም ወደሚለው ድምዳሜ የደረሰና ለዚህ ውሳኔ አሰጣጥ ተገቢ ነው ብሎ በዋቢነት የጠቀሰው ድንጋጌም የፍ/ብ/ስ/ስ/ሕ/ቁ. 208 መሆኑን ነው።

የክርክሩ መነሻ ጋብቻን መሰረት ያደረገ ሲሆን የሚመራውም በተሻሻለው የፌዴራሉ የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/92 ድንጋጌዎችና በፍታብሔር ስነ ሥርዓት ሕግ እንዲሁም አግባብ ባላቸው የአዋጅ ቁጥር 25/1988 ድንጋጌዎች መሠረት ነው። በአዋጅ ቁጥር 25/1988 እንደተመለከተው በመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የተጀመረ ክርክር ተገቢውን ውሳኔ ካገኘ በኋላ በይግባኝ የሚታየው በፌ/ከ/ፍ/ቤት ሲሆን ይህ ፍ/ቤት የስር ፍ/ቤትን ውሳኔ በማጽናት የሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ ነው። በውሳኔው ላይ መሰረታዊ የህግ ስህተት አለበት የሚለው ወገን አቤቱታን ማቅረብ ያለበት ለፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ነው። የፌ/ከ/ፍ/ቤት በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ታይቶ የተሰጠውን ውሳኔ ከሻረው ግን በውሳኔው ላይ ቅሬታ ያለበት ወገን ይግባኝን ለፌ/ጠ/ፍ/ቤት መደበኛ ችሎት ማቅረብ እንደሚችልም በአዋጁ ተመልክቷል። ይህ የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት መደበኛ ችሎት በሰጠው ውሳኔ ቅሬታ ያለው ተከራካሪ ወገን ከዚህ በኋላ አቤቱታውን ሊያቀርብ የሚችለው ለሰበር ችሎት ነው። ከዚህ ውጪ በሆነ ሁኔታ ውሳኔው ሊለወጥ ወይም ሊሻሻል አይችልም። ይህ እንግዲህ አጠቃላይ ሂደቱ (ስርአቱ) ሲሆን ውሳኔውን በመቃወም ወደ በላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ለማለት ወይም አቤቱታ ለማቅረብ የሚፈልግ ተከራካሪ ወገን ውሳኔውን በሰጠው ፍ/ቤት ሊታረም የሚገባ ወይም የሚችል ስህተት አለ ብሎ ካመነ ወደ በላይ ፍ/ቤት አቤት ከማለቱ በፊት ውሳኔውን ለሰጠው ፍ/ቤት አቤቱታ የሚያቀርብበት ስርአት እንዳለም ይታወቃል። የፍ/ብ/ስ/ስ/ሕ/ቁ. 208 ጥያቄ የሚነሳውም እዚህ ላይ ነው።

የፍ/ብ/ስ/ስ/ሕግ ቁጥር 208 ርእሱ እንደሚያመለክተው “ስህተት ስለማረም” በሚል የተደነገገ ነው። በዚህ ድንጋጌ መሰረት አቤቱታ የቀረበለት ፍ/ቤት (ውሳኔውን የሰጠው) ሊያርም ወይም ሊያስተካክል የሚችለው በሰጠው ውሳኔና ትእዛዝ ላይ የአፃፍ ስህተት

የቁጥር አፃፃፍ ጉድለት ወይም ያልታሰበና ባለማስተዋል የተዘለለ ድንገተኛ የቃል ስህተት መኖሩን ካረጋገጠ ብቻ ነው። ይህ ደግሞ ግልጽ ነው። በክርክሩ ዋነኛ ጭብጥ እና ተያያዥነት ባለው ጉዳይ ላይ አከራክሮ የሰጠውን ውሳኔ ስህተትን ማረም በሚል ሊያሻሽል ወይም ሊለወጥ አይችልም።

በያዝነው ጉዳይ እንደምናየው የሥር ፍ/ቤት ውሳኔ የሰጠበት ክርክሩ ዋነኛ ጭብጥ በአመልካችና በተጠሪ መካከል የነበረው ጋብቻ የተፈጸመበት ጊዜን የሚመለከት ይህንንም ፍ/ቤቱ ከመረመረው በኋላ በ 23/4/2007ዓ.ም በሰጠው የፍቺ ውሳኔ ጊዜው ሚያዝያ 1995ዓ/ም የሚል ግልጽ ውሳኔ ሰጥቶበታል። ይህ ውሳኔ በበላይ ፍ/ቤት በይግባኝ ወይም በሰበር ስርዓት ቀርቦ ስለመለወጡ የሚያሳይ ክርክርም ሆነ ማስረጃ ተጠሪ አላቀረቡም። በ 23/4/2007ዓ.ም የፍቺ ውሳኔ ከተሰጠ በኋላም ተጠሪ በፍ/ብ/ስ/ስ/ሕ/ቁ. 208 የተመለከተውን ድንጋጌ መሰረት በማድረግ የጋብቻ ጊዜው እዲሻሻል አቤቱታ አላቀረቡም። ጉዳዩ በቤተሰብ ሕጉ የሚገዛ እንደመሆኑ መጠን የጋብቻውን ጊዜ በፍቺ ውሳኔ ለይቶ መወሰን ጋብቻው በንብረት ላይ ስለሚኖረው ህጋዊ ውጤት ለመወሰን እጅግ አስፈላጊ ጉዳይ ነው። ተጠሪ በፍቺ ጊዜ ጋብቻው የተፈጸመው ሚያዝያ ወር 1995ዓ/ም ነው ተብሎ በግልጽ የተወሰነውን የውሳኔ ክፍል በበላይ ፍ/ቤት ሳያስቀይሩ በንብረት ክፍፍል ላይ ክርክር ሲደረግ የጋብቻው ጊዜ 1995ዓ/ም ሳይሆን ጥር 20 ቀን 1997ዓ/ም በማለት ያቀረቡት ክርክር በይዘቱ ሲታይ በፍቺ ውሳኔ ላይ የተሰጠውን መሰረታዊ የፍርድ ይዘት የሚቀይር እንጂ በተሰጠው ውሳኔና ትእዛዝ ላይ የአፃፍ ስህተት የቁጥር አፃፃፍ ጉድለት ወይም ያልታሰበና ባለማስተዋል የተዘለለ ድንገተኛ የቃል ስህተት እንዲታረም የቀረበ ነው ተብሎ ሊወሰድ የሚችል አይደለም። ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤትም በዚህ ረገድ የሥር ፍ/ቤት የተከተለው የክርክር አመራርና የዳኝነት አሰጣጥ የስነ ስርዓት ሕጉንና መሰረታዊ የዳኝነት አሰራር መርህን ያልተከተለ መሆኑን እያረጋገጠ ለጋብቻ መኖር መቅረብ ያለበት የጋብቻ ምስክር ወረቀት ነው በማለት የሰጠው ውሳኔ በተጠሪ በኩል በይግባኝ ስርዓት ወይም በመስቀለኛ ይግባኝ አግባብ ጊዜውን ጠብቆ የቀረበለት አቤቱታ በሌለበት በመሆኑ በህግ አግባብ ያልቀረበለትን ክርክርና ማስጃ በመቀበል የሥር ፍ/ቤትን ውሳኔ በውጤት ደረጃ መቀበል የሚቻልበት የሕግ አግባብ የሌለ መሆኑን ያላገናዘበ በተለይም በፍ/ብ/ስ/ስ/ሕ/ቁ.342 አግባብ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የስር ፍ/ቤትን ውሳኔ ምክንያቱን ለውጦ የሚያጸናው በሕግ አግባብ

የቀረበ ክርክርና ማስረጃ መኖሩን በማረጋገጥ ስለመሆኑ የተመለከተውን ድንጋጌም ያላገናዘበ ሆኖ አግኝተናል። ስለሆነም የተጠሪ ጥያቄ በፍ/ብ/ስ/ስ/ሕ/ቁ. 208 መሰረት የሚስተናገድ ባልሆነበት ሁኔታና የጋብቻውን ጊዜ በፍቺ ውሳኔ ጊዜ ለይቶ መወሰን በንብረት ክፍፍሉ ክርክር ላይ የቤተሰብ ሕጉ ድንጋጌዎችን በትክክል ለመተግበር የሚያስችል በሆነበት ሁኔታ ይህንኑ በጣሰ መልኩ ጋብቻው የተፈፀመው ጥር 20 ቀን 1997 ዓ.ም ነው ተብሎ በስር ፍርድ ቤት መወሰኑም ሆነ በይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤትም ይኼው የስር ፍርድ ቤት የፍርድ አሰጣጥ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 208 ድንጋጌ የወጣ መሆኑ ከተረጋገጠ በኋላ የጋብቻ መኖር በቅድሚያ ለማስረዳት የሚቻለው የጋብቻ ምስክር ወቀት በማቅረብ ነው በሚል ምክንያት ብቻ በስነ ስርዓት ሕጉ ያልቀረበውን ክርክርና ማስረጃ በመቀበል በውጤት ደረጃ የሥር ፍርድ ቤትን ውሳኔ የተቀበለበት አግባብ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተናል። በዚህም መሰረት በአመልካችና በተጠሪ መካከል ጋብቻው የተመሰረተው በሚያዚያ ወር 1995 ዓ/ም ነው ወደሚል ድምዳሜ ደርሶናል።

ቀጥለን የተመለከትነው በጋብቻ ውጤቶች ላይ የተሰጠውን ውሳኔ ተገቢነት ሲሆን በአመልካች እስከዚህ ችሎት ከሚከራከሩባቸው ንብረቶች መካከል አንዱ በኢዲስ አበባ ከተማ ን/ስ/ላ/ክፍለ ከተማ ወረዳ 12 ክልል ውስጥ የሚገኘውና ባለአንድ ፎቅ ዘመናዊ ሺላ ቤት ነው። ተጠሪ ይህን ቤት የግል ንብረት ነው በማለት የሚከራከሩት ቤቱ የተሰራው በ12/01/1994 ዓ/ም ነው፣ ጋብቻው ደግሞ ጥር 20 ቀን 1997 ዓ/ም ነው የተፈፀመው በሚል ነው። ሆኖም ጋብቻው ጥር 20 ቀን 1997 ዓ.ም ነው የተፈፀመው የሚለው የተጠሪ ክርክር ከላይ በዝርዝር በተመለከተው ስነ ስርዓታዊ በሆነ ምክንያት ተቀባይነት ያላገኘ ሲሆን ቤቱ የተሰራው በ12/01/1994 ዓ/ም የሚለው ክርክር ግን በስር ፍርድ ቤት በግራ ቀኙ የተሰሙት ምስክሮች ከሰጡት የምስክርነት ቃልና የክፍሉ የመንግስት አስተዳደር አካል ለስር ፍርድ ቤት ከሰጠው ማስረጃ አንጻር ምላሽ ሊያገኝ የሚገባው ጉዳይ ነው። በዚህ ረገድ ተጠሪ በስር ፍርድ ቤት ሶስት ምስክሮችን ያሰሙ ሲሆን የሰጡት የምስክርነት ቃልም ሲታይ 1ኛው ምስክር አመልካች ጸንሰው እያለ በ1996 ዓ/ም በን/ስ/ላ/ክፍለ ከተማ አካባቢ ቤት መስራት ጀምረዋል፣ በ1997 ዓ/ም ቤቱ ተሰርቶ ሳይጠናቀቅ ገብተዋል በማለት ሲመሰክሩ 2ኛው ምስክራቸው ደግሞ በ1997 ዓ/ም የአመልካችና የተጠሪ ቤተሰብ ቅልቅል ተደርጎ በዚያ ዝግጅት ቤት

መገኘታቸውን፣ ቤቱ በተወሰነ መልኩ ያለማለቁን፣ ሆኖም መቼ እንደተጀመረ እና እንደአለቀ የማያውቁ መሆኑን ገልፀው ሲመሰክሩ 3ኛ ምስክር ሁነው አመልካች የሰጡት የምስክርነት ቃል ደግሞ ጋብቻቸውን ናዝሬት ከተማ በ1995 ዓ/ም አድርገው ጥር ወር 1996 ዓ/ም ማርገዛቸውን፣ የካቲት ወር 1997 መውለዳቸውን ከጋብቻ በፊት ተጠሪ በ1994 ዓ/ም የቤቱን መሰሪያ ቦታ በጨፈታ እንዳገኘ እንደነገሯቸው፣ ከተጋቡ በኋላ በ1995 ዓ/ም ቁፋሮ እንዳዩና በ1997 ዓ/ም ቤቱ ተሰርቶ ጥቂት ነገር ሲቀር የቤተሰብ ቅልቅል ተደርጎ ቤቱ እንደገቡ፣ ቤት ከተገባ በኋላ እንደተሰራ መመስከራቸውን የሚያሳይ መሆኑን ከስር ፍርድ ቤት የውሳኔ ግለባጭ ተመልክተናል። ተጠሪ በበኩላቸው ሁለት ምስክሮች ያሰሙ ሲሆን 1ኛው ምስክራቸው ወላጅ አባታቸው መሆኑን ገልፀው በሰጡት የምስክርነት ቃል ጋብቻቸው በ1997 ዓ/ም እንደተፈጸመ፣ አመልካችና ተጠሪ በሚኖሩበት ቤት አቶ ጫላ በተባለው መሃንዲስ በ1994 ዓ/ም ቤቱን ለማሰራት ውል ተዋውለው መሃንዲሱም በ1996 ዓ/ም መግቢያ ላይ አጠናቅቆ ቤቱን ያስረከባቸው መሆኑን፣ ቤቱንም ልጃቸው የሆኑት ተጠሪ በላውንደሪስ ስራ ስለሚያገለግሏቸው በራሱ ገንዘብ ያሰሩለት መሆኑን የመሰከሩ ሲሆን የተጠሪ ሁለተኛው ምስክር ደግሞ ቤቱን የሰሩ መሆናቸውን ገልጸው በሰጡት የምስክርነት ቃል ቤቱን ሰኔ 10 ቀን 1994 ዓ/ም በተደረገ በግንባታ ውል ከተጠሪ አባት ጋር እንዳደረጉ፣ ግንባታውን አንድ አመት ከሁለት ወር ፈጅቶባቸው በ1995 ዓ/ም መጨረሻ አካባቢ ለተጠሪ አባት ማስረከባቸውንና ቤቱንም ያሰሩት የተጠሪ አባት መሆናቸውን፣ ቤቱ ሊጠናቀቅ አካባቢ አመልካች መጥተው ማየታቸውን፣ ቤቱ ሙሉ በሙሉ አልቆ ያስረከቡ መሆኑን ዘርዘረው መስክረዋል። በ2ኛው የተጠሪ ምስክርና በተጠሪ ወላጅ አባት መካከል ሰኔ 10 ቀን 1994 ዓ/ም የተረገው የግንባታ ውልም ለማስረጃነት እንዲቀርብ ተደርጎአል። በሌላ በኩል በአዲስ አበባ የሥራና ከተማ ልማት ቢሮ በሊዝ ደንብ ቁጥር3/87 መሰረት የቦታ ቁጥር 4073/93 የግንባታ ስራ ፈቃድ ውል ከተጠሪ ጋር የተደረገ የቦታ ካርታ እና የቦታ አቀማመጥን የሚገልፅ በ01/13/93 ዓ/ም የተዘጋጀ፣ የመኖሪያ ቤት ስራ ለመስራት በቀን 23/01/1994 ዓ/ም የተሰጠ ፈቃድ ለስር ፍርድ ቤት የላከ ሲሆን የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ን/ስ/ላ/ክፍለ ከተማ የማይንቀሳቀስ ንብረት ምዝገባና መረጃ ኤጂ.ንሲ ቅርንጫፍ ዕ/ቤት በቁጥር የማ/ን/ም/መ/ኤ 590/2008 በቀን 09/05/2008 ዓ/ም በተፃፈ ደብዳቤ የይዘታ ካርታው በቀን 12/01/94 ዓ/ም እንደተሰጠ፣ የግንባታ ፈቃድ ደግሞ

በ23/01/94 ዓ/ም መስጠቱንና ስለግንባታው መኖር በ12/10/2000 ዓ/ም የተረጋገጠ መሆኑን ለፍርድ ቤቱ መግለፁን ከስር ፍርድ ቤት የውሳኔ ግልባጭ ተመልክተናል። በስር ፍርድ ቤት የተረጋገጠ ፍሬ ነገሮች ካላይ የተመለከቱትን ሲሆኑ ቀጥሎ መነሳት ያለበት የህግ ጥያቄ የስር ፍርድ ቤት እነዚህን ፍሬ ነገሮችን ከተሻሻለው የፌዴራሉ የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/92 ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ዳኝነት ሰጥቶቷል ለማለት ይቻላል? ወይስ አይቻልም? የሚለውን ነው።

በመሠረቱ የተጋቢዎችን ንብረትን ሃብት አስመልክቶ የተሻሻለው የፌዴራሉ የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/92 የጋራ ንብረት እና የግል ንብረት የሚመራበትን ስርዓት ይደነግጋል። በአዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 62 /1/ ባልና ሚስት ከግል ጥረታቸውና ከግል ወይም ከጋራ ንብረታቸው የሚያገኙባቸው ገቢዎች ሁሉ የጋራ ሀብታቸው ይሆናሉ በማለት የደነገገ ሲሆን በንዑስ አንቀጽ 2 ላይ የአንደኛው ተጋቢ የግል ሀብታቸው ነው ካልተባለ በስተቀር ባልና ሚስት ከተጋቢ በኋላ በግብይት የሚያገኙት ንብረት ሁሉ የጋራ ሀብታቸው ይሆናል ተብሎ ተደንግጓል። በተያዘው ጉዳይ ክርክር የተነሳበት ቤት የተሰራበት ቦታ በሊዝ ውል የተገኘው ከሚያዚያ ወር 1995 ዓ/ም በፊት መሆኑ ግልጽ ቢሆንም ግንባታው የተጀመረውና የተጠናቀቀው የግራ ቀኝ በትዳር ውስጥ አብረው ባሉበት ወቅት ስለመሆኑ የአመልካች የሰው ምስክሮች የሰጡትን የምስክርነት ቃል እና የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ን/ስ/ላ/ክፍለ ከተማ የማይንቀሳቀስ ንብረት ምዝገባና መረጃ ኤጂ.ንሲ. ቅርንጫፍ ጽ/ቤት በቁጥር የማ/ን/ም/መ/ኤ 590/2008 በቀን 09/05/2008 ዓ/ም በተባረደ ደብዳቤ ከሰጠው መግለጫ የምንረዳው ጉዳይ ነው። የተጠሪ ምስክሮች ቃል ሲታይ ግን የሚመለከተው አካል ከሰጠው መግለጫ ጋር አብሮ የማይሄድ በመሆኑ የማስረጃነት ዋጋ ሊሰጠው የሚችል አይደለም። ተጠሪና አመልካች ከሚያዚያ ወር 1995 ዓ/ም በፊት በፍቅር ግንኙነት ውስጥ የነበሩ መሆኑና አመልካች በግልጽ ጠቅሰው ያቀረቡትን ክርክርም ተጠሪ ማስተባበያ ክርክር ያላቀረቡበት መሆኑን የተገነዘብን በመሆኑ ተጠሪ የመንግስትና የህዝብ ንብረት የሆነውን ይዞታ በሊዝ ውል በስማቸው ወስደው ቆይተው በቦታው ላይ ንብረቱን ያሰፈሩት ከአመልካች ጋር ሕጉ ጥበቃ በሚያደርገው ግንኙነት ውስጥ መሆኑ ተረጋግጧል። ስለሆነም ለክርክሩ ምክንያት የሆነው በተሻሻለው የፌዴራሉ የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 57፣62 እና

63 ድንጋጌዎች አግባብ የአመልካችና የተጠሪ የጋራ ንብረት ሊባል የሚገባ ሆኖ አግኝተናል።

በመጨረሻ የተመለከትነው በእቁቡ ላይ የተሰጠውን ውሳኔን ነው። በስር ፍርድ ቤት አመልካች የንብረት ክፍፍል ጥያቄ ሲያቀርቡ ክፍፍል እንዲደረግ ዳኝነት የጠየቁት በሀሰን ላውንደሪ የንግድ ቤት ውስጥ በአቶ ሰይድ ሙዘይን ዳኝነት በአቶ ኤልያስ ሰይድ ፀሐፊነት የሚጣለውን የእቁብ ገንዘብ ብር 480,000.00 ነው። ተጠሪ በዚህ ረገድ በቀረበው የአመልካች የዳኝነት ጥያቄ ላይ መልስ ሲሰጡ እቁቡ ታህሳስ 29 ቀን 2004 ዓ/ም ደርሶአቸው ለጋራ ትዳር ጥቅም ያዋሉ መሆኑን ከዚህ ውጪ በእቁቡ የሌሉበትና ክሱ ሐሰት መሆኑን ገልፀዋል። የስር ፍርድ ቤት የአመልካችን የዳኝነት ጥያቄ ውድቅ ያደረገው አመልካች ራሳቸው በሰጡት የምስክርነት ቃል የእቁቡ ገንዘብ ስንት እንደሆነና መቼ እንደወጣላቸው በእርግጠኝነት ያልገለጹ መሆኑንና የእቁቡ ዳኛ እና ፀሐፊዎች ቀርበው እንዲያስረዱ ፍርድ ቤቱ ትዕዛዝ ሰጥቶላቸውም ትዕዛዙም አድርሰው ምስክሮቹ ቀርበው እንዲያስረዱ ያላደረጉ መሆኑን በምክንያትነት ይዞ መሆኑን የስር ፍርድ ቤት የውሳኔ ግልጻዊ ያሳያል። አመልካች በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት በዚህ ረገድ አጥብቀው የሚከረከሩት የእቁቡ ዳኛ እና ፀሐፊ ለምስክርነት እንዲቀርቡ የስር ፍርድ ቤት የሰጠውን ትዕዛዝ ለማድረስ ጥረት ቢያደርጉም ምስክሮቹ አውቀው እየተደበቁ ስለአስቸገሯቸው ይህንኑ ለስር ፍርድ ቤት በቃለ መሃላ አሳውቀው ምስክሮቹ በሚኖሩበት ወረዳ አስተዳደር በኩል መጥሪያው እዲደርሳቸው ተደርጎ እንዲቀርቡ እንዲደረግላቸው ጠይቀው እያለ የስር ፍርድ ቤት በዚህ ረገድ የሰጠው ትዕዛዝ ሳይኖር ምስክሮቹን አመልካች አላስቀረቡም ማለቱ ስህተት ነው በሚል መሆኑን ተገንዝበናል። የስር ፍርድ ቤት ዋና መዝገብ ቀርቦም በዚህ ረገድ አመልካች ያቀረቡት ማመልከቻ መኖር ያለመኖሩንና የስር ፍርድ ቤት ተገቢው ብይን የሰጠበት ጉዳይ መሆን ያለመሆኑን ስንመለከትም አመልካች ለምስክሮቹ መጥሪያው በክፍሉ የወረዳው አስረዳደር በኩል እንዲደርሳቸው እንዲታዘዝላቸው መጠየቃቸውንና የሥር ፍ/ቤት በዚህ ጥያቄ ላይ ተገቢውን ትዕዛዝ ሳይሰጥ አልፎ በጉዳዩ ላይ ውሳኔ የሰጠ መሆኑን ተገንዝበናል።

በመሰረቱ ምስክር ማስረጃ እንደመሆኑ መጠን የሚቀርበው በፍርድ ቤት መጥሪያ ተደርጎለትና ይኼው መጥሪያም ምስክሩን ማስረጃዬ ነው ብሎ የቆጠረው ሰው በስነ

ስርዓት ህጉ ከቁጥር 96 እስከ 102 ድረስ ስለመጥሪያ አደራረስ የተመለከቱትን ድንጋጌዎችን በመከተል መጥሪያውን ለምስክሩ እንዲያደርሰው በማድረግ ስለመሆኑ ከፍ/ብ/ስ/ስ/ሕ/ቁጥር 116 ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ የምንረዳው ጉዳይ ነው። ለአንድ ጉዳይ ለምስክርነት የተቆጠረ ሰው ደግሞ በፍርድ ቤቱ ጥሪ መሠረት ቀርቦ የመመስከር ግዴታ ያለበት ሲሆን ምስክ ሊቀርብ ካልቻለም በሕግ አግባብ ተገዶ የሚቀርብ መሆኑን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕጉ ከቁጥር 116 እና ተከታይ ድንጋጌዎች የምንረዳው ጉዳይ ነው። ምስክሩ በጥሪው መሠረት ላለመቅረብ ሆነ ብሎ እየተሰወረ ያስቸገረ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ ተገቢ መስሎ በታየው መንገድ ትዕዛዝ በመስጠት ተጠሪው ምስክር ተገዶ ወይም ታስሮ እንዲቀርብ ማዘዝ እንደሚገባው የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 118(2)(ለ) ድንጋጌ ያሳያል። ከዚህ አንጻር ስናይ የሥር ፍርድ ቤት ምስክሮችን ያላስቀረበው በሕጉ የተዘረጋውን ስርዓት ተከትሎ ያለመሆኑን ተገንዝበናል። አመልካች እንዲቀርቡ የጠየቁቸው የዕቁብ ዳኛ እና ፀሐፊ ቀርበው መሰማታቸው ክርክሩ ከሚመራበት የፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 111፣ 249 እና 257 አኳያ እንደዚሁም ከማስረጃ አቀራረብና አቀባበል አኳያ ተገቢነት ያለው ሆኖ ሳለ የሥር ፍር ቤት እነዚህን ምስክሮች ሳይሰማ ለዚህ የሠበር አቤቱታ ምክንያት በሆነው የእቁብ ጉዳይ ውሳኔ መስጠቱም ሆነ የፌፌራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤትም ይህንኑ የፍርድ አመራር ጉድለት በይግባኝ ሳይርም መቅረቱ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል። በመሆኑም በግልጽ የቀረበን ክርክር በተቆጠረው ማስረጃ ወይም አግባብነት ባለው መንገድ ሣይጣሩ/ሣይገኙ/ መወሰን ደግሞ የፍርድ አካሄዱን ያልተሟላ የሚያደርግና የተከራካሪ ወገንን የመከራከር መብት የሚያጣብብ፣ መሠረታዊ የሕግ ስህተት መፈፀም በመሆኑ በዚህ ረገድ የተሰጠው ውሳኔ ሊታረም የሚገባ ሆኖ አግንተናል።

ሲጠቃለልም ከላይ ከተመለከቱት መረታዊና ህጋዊ ምክንያቶች አንጻር ሲታይ የሥር ፍርድ ቤቶች ክርክር የተነሳበት ቤት የተጠሪ የግል ንብረት ነው፣ እቁቡም በማስረጃ አልተረጋገጠም በማለት መወሰናቸው መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል። በመሆኑም የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቷል።

ውሳኔ

1. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በኮ/መ/ቁ 88409 ሚያዚያ 17 ቀን 2008 ዓ/ም ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በኮ/መ/ቁ 182989 መስከረም 13 ቀን 2010 ዓ/ም የፀናው ውሳኔ በፍትህ-ህብረት ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 348/1/ መሠረት ተሻሽሏል።
2. በአመልካችና በተጠሪ መካከል ጋብቻው የተመሰረተው ጥር 20 ቀን 1997 ዓ/ም ነው ተብሎ የተሰጠውን የውሳኔ ክፍል በመሻር በፍቺው ውሳኔ መሰረት ጋብቻው ሚያዚያ ወር 1995 ዓ/ም ጀምሮ ያለ ነው ብለናል።
3. በን/ሰ/ላ/ክፍለ ከተማ ወረዳ 12 ክልል ውስጥ የሚገኘውና የቤት ቁጥር አዲስ የሆነው ክርክር የተነሳበት ቤት የግራ ቀኝ የጋራ ንብረት ነው ተብሎ ተወስኗል። ክፍፍሉም በቤተሰብ ሕጉ በተመለከተው አግባብ ሊከናወን ይገባል ብለናል።
4. የእቁብ ገንዘቡን በተመለከተ የተሰጠውን የውሳኔ ክፍል በመሻር የሥር ፍርድ ቤት በዚህ ነጥብ ላይ ብቻ ክርክሩን በመ/ቁጥር 188409 እንዲቀጥል አድርጎ የእቁቡን ዳኛ እና ጸሃፊ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 118(2)(ለ) አግባብ እንዲቀርቡ አድርጎ ምስክርነታቸውን በመስማትና ተገቢ ነው ካለም በሌላ ማስረጃም ጭምር ከአጣራ በኋላ አግባብነት ካለው የቤተሰብ ህግ ድንጋጾች አንፃር በመመልከት በጉዳዩ ላይ ተገቢውን ዳኝነት ሊሰጥበት ይገባል በማለት ጉዳዩን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 343(1) መሰረት መልሰን ልክንለታል። ይፃፍ።
5. በሌሎች የንብረት ክርክሮች የተሰጠው የውሳኔ ክፍል አልተነካም።
6. በዚህ ችሎተ ለተደረገው ክርክር ወጪና ኪሳራ የግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

ትእዛዝ

በዚህ ችሎት መጋቢት 12 ቀን 2010ዓ/ም የተሰጠው የእግድ ትዕዛዝ ተነስቶአል።
ይፃፍ

መዝገቡ ተዘግቶአል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።
የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ሰ/ኔ